

Verhalenbrunch met Omer Vilain (4)

Martine Quaegebeur

Deel 4

In 1946, tijdens mijn legerdienst in Etterbeek, maakte ik (= Omer VILAIN) de grote 1 mei-toet van Brussel mee. We waren die dag vrij en ik herinner mij dat ik aan de Beurs stond. Tot mijn grote verwondering zag ik de socialistische en de liberale syndicaten samen present in de optocht voorbijmarcheren, hun rode en blauwe vlaggen voorop. Het was een uniek zicht. Naar mijn inzien was dit ook de enige keer dat zij samenliepen. Men dacht al dat hun samenwerking zou doorgaan, maar het jaar daarop waren de liberalen er niet meer bij.

In de Sociale School van Antwerpen ontdekte ik "La Psychologie des Foules", een boek van Gustave LEBON. Dit boek, dat ons door de leraren psychologie en sociologie was aangeraden, had me erg aangegrepen. Daarin schreef LEBON o.a. dat een mens alléén anders denkt en handelt dan in groepsverband. Ik wist inderdaad dat honderd mensen een heel andere uitstraling hebben dan één of twee en dat ze anders denken. Dat de grote massa zich door enkele woorden totaal anders gaat gedragen dan wat ze gewoonlijk doet, had ik al opgemerkt in de oorlog. Maar dat het zo dramatisch kon zijn, geloofde ik niet.

Toen in 1947 de voetbalmatch België-Nederland plaatsgreep op de fameuze "Bosuil" in Antwerpen, had ik het geluk met iemand te mogen meegaan. Het was voor mij een grote levensles: de Belgische supporters brulden er als leeuwen alsof de Nederlanders de grootste bandieten waren en omgekeerd. Tussen de menigte zaten er dan deftige burgers, eveneens enkele Oostendenaars die ik persoonlijk kende en waarvan ik zo'n overweldigend gedrag nooit verwacht zou hebben.

In 1950 maakte ik mee hoe de Vlaamse wielrenner, Briek SCHOTTE, in Moorslede voor de tweede maal wereldkampioen op de weg werd.² Het gehuil van jewelste viel moeilijk te

beschrijven. De menigte, waaronder zich eveneens universitair en burgers met een hoge positie bevonden, wist met zichzelf geen weg.

Een tijd lang werkte ik mee aan enkele kustbladen: "Het Kustblad", "Het Handelsblad van de Kust", "Het Nieuwsblad van de Kust" en vooral aan het maandblad "Ostend Flash". Met zo'n twintigtal vrijwilligers vormden we een groepje perslui die eens in de maand een artikel pleegden.

Het verheugde me steeds enkele grote artiesten in het casino-kursaal van Oostende te mogen ontmoeten: FERNANDEL, Annie CORDY, Bernard GAVETTY en kunstenaars zoals Edgard TYTGAT, Paul DELVAUX en Jean-Jacques GAILLARD enz. Ik was blij dat ik dikwijls een artikel over hen mocht schrijven en geen vervelende onderwerpen onder handen kreeg, zoals politiek en dergelijke. Voor mij blijft deze mooie periode levendig in mijn herinnering.

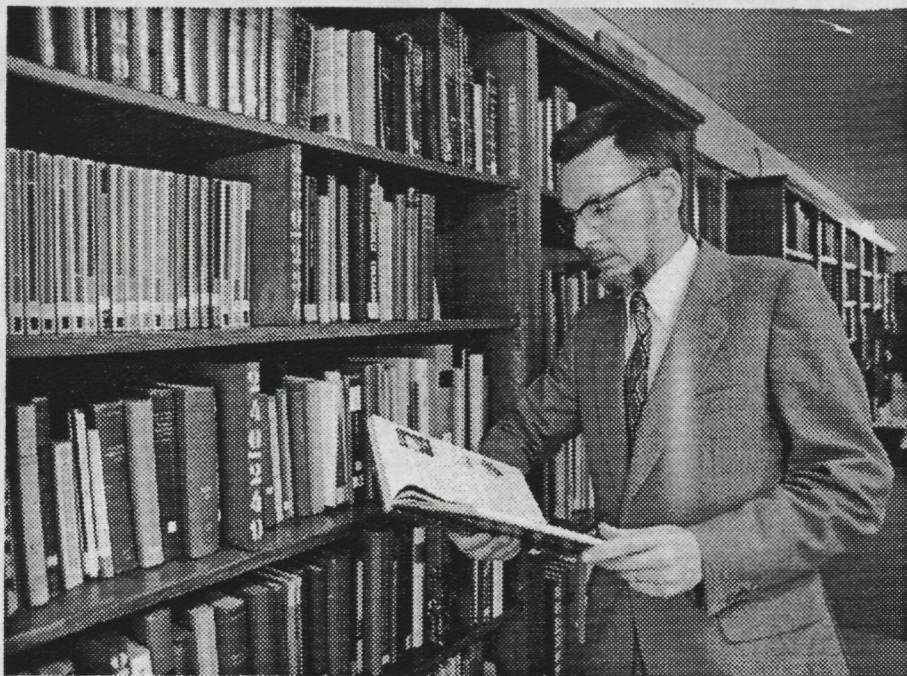
Onze eerste na-oorlogse kursaaluitbater heette Roger V. DE RAMEE. Ik bewonderde die man. Men zei dikwijls: "DE RAMEE is net een dictator", maar ik stelde vast dat hij veel deed voor zijn personeel. Ik weet nog hoe hij in het begin zijn mening uitte: "Ik ga me helemaal infiltreren in het verenigingsleven van Oostende en kan geld geven". Toen de Orde van de Kloeffe bij de WITTEN VAN DE KAAIE werd opgericht, kwam DE RAMEE de zaal binnen en gaf een tournee. Door een discussie evenwel over het drinkgeld van de croupiers en andere privé-zaken, vertroebelde zijn verhouding met de Oostendenaars. DE RAMEE werd geweigerd als kandidaat-lid bij de Cercle Coecilia en trok zich uiteindelijk van het Oostends carnavalgebeuren geen snars meer aan. Bij de kandidaturen van de nieuwe concessie werd hij niet meer herkozen en VAN BIERVLIET nam zijn plaats in.

In december 1945 werd Frank EDEBAU conservator-archivaris en bibliothecaris van de stad Oostende. Hij was zeer bekwaam, maar omdat hij tevens conservator was, ging zijn interesse vooral uit naar Schone Kunsten en de biblio-

(2) Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie in vijftwintig delen, deel 21, p 336 - 1978 Heidelberg-Orbis N.V., Hasselt

theek kwam slechts op de tweede plaats. Toen deze functie werd gesplitst en EDEBAU eveneens inspecteur der openbare bibliotheken werd, kon hij moeilijk zichzelf inspecteren. In april 1959 kreeg ik de leiding over de bibliotheek als waarnemend bibliothecaris. Na mijn studies aan de Provinciale Bibliotheekschool van Brabant in Brussel werd ik op 1 oktober 1962 stadsbibliothecaris van Oostende.

De Oostendse folklore en heemkunde had me altijd al geboeid. Het grote voordeel om in de bibliotheek werkzaam te zijn, was dat ik alle kleine werkjes daarover, brochuurtjes, tijdschriften e.a. kon lezen.

Het grote voordeel van in de bibliotheek werkzaam te zijn, was dat ik alle kleine werkjes, brochuurtjes, tijdschriften e.a. kon inlezen.

Tot mijn spijt heb ik daarin geen opvolger kunnen vinden, wat niet wil zeggen dat er nu geen goede bibliothecarissen zijn. Wellicht waren de vooroorlogse bibliothecarissen meer met hun eigen streek begaan. Echte geschiedeniskenners, al was het enkel de geschiedenis van hun eigen streek en stad, waren de bibliothecarissen van Kortrijk, Ieper, Brugge en Antwerpen. De moderne geschiedenis vanaf 1900 werd door hen zeer nauw gevolgd, ter harte genomen en bewaard. Het is jammer dat de interesse daarvoor nu is verminderd.

Ook ik vond de moderne geschiedenis, hetgene wat vandaag gebeurt en morgen reeds geschiedenis zou zijn, heel belangrijk. Wanneer deze niet werd bijgehouden, zou ze onherroepelijk

verloren gaan. Daarom hechte ik er een bijzondere waarde aan. Met dit doel voor ogen werkte ik steeds in die richting verder. Anderen zouden het mogelijk beter gedaan hebben en zich eventueel meer gebaseerd hebben op de oude geschiedenis van Oostende t.t.z. de geschiedenis van 200, 300 of 400 jaar geleden.

In mijn leven heb ik tientallen kleine anekdotes geschreven. Ik geef toe dat ik misschien een wat luie schrijver ben omdat ik niet zoveel schrijf. Voor bepaalde woorden ga ik ook niet direct een woordenboek raadplegen, want bij het schrijven, denk ik veelal in het Oostends. Eens schreef ik begraving in plaats van begrafenis.

Karel JONCKHEERE verweet mij daarom: "Gij zijt slordig", waarop ik antwoordde: "Ja, de ene schrijft zeer goed, maar heeft niets te vertellen en de andere schrijft niet goed, maar heeft wel iets te vertellen". Hij nam mij dit wel kwalijk.

Op een dag kwam ik hem tegen op de Vlaanderenhelling. Hij had net zijn echtscheiding achter de rug en was zeer los in zijn spreken. Ik wist niet dat hij zo kon overkomen: "Ja, sinds gisteren ben ik weer vrijgezel. Ik ben opnieuw een vrij man"!, waarna hij me meevroeg

om op een terras een pint te gaan drinken.

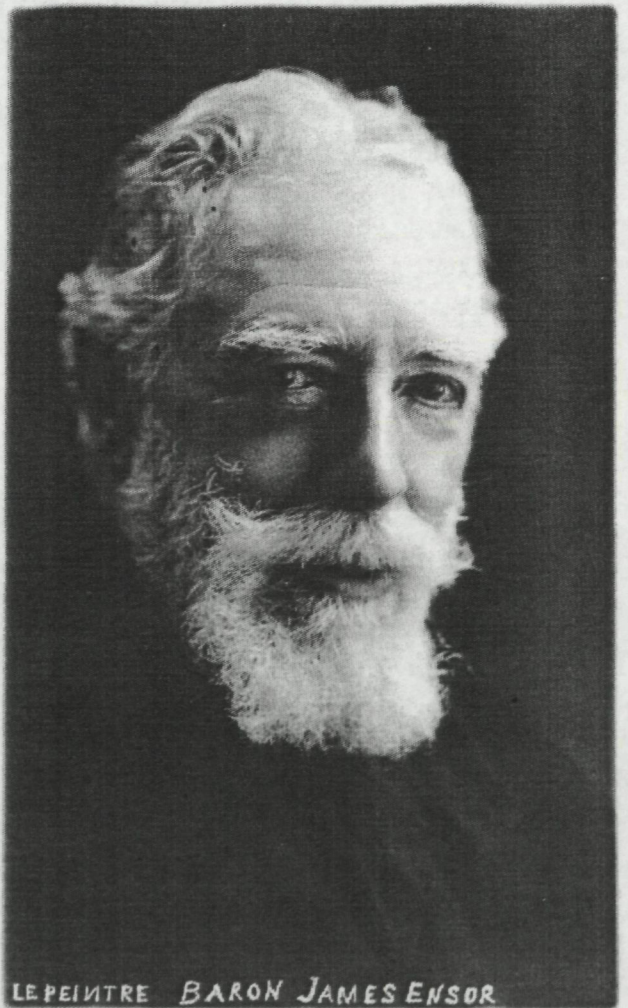
Karel JONCKHEERE was in zekere mate een cynicus. Op zondag 28 oktober 1984 om 11 uur was hij uitgenodigd op een aperitiefgesprek ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van de Standaard Boekhandel. Ik kreeg de unieke kans hem te interviewen. Voordien had JONCKHEERE al navraag gedaan: "Wie gaat er mij interviewen"? "Wel, VILAIN". Waarop hij antwoordde: "'t Is misschien nog de enigsten die mij kent".

Een veertigtal mensen waren in de zaal aanwezig. "Mijnheer JONCKHEERE", vroeg ik hem, "Ik ga u drie vragen stellen, vragen over mensen die u goed hebt gekend". Hij keek mij aan en spoedig zei hij: "Je wilt mij zaken laten zeggen die ik niet wil zeggen, he"?

Mijn eerste vraag: "James ENSOR, ik weet dat u hem regelmatig opzocht. Ik heb altijd mijn twijfels gehad over hem. Was hij nu werkelijk een sociaalvoelend mens zoals men het bestempelde? Ik heb eerder andere ideeën. Was hij niet wat pretentius? Eens stond ik achter hem in de rij van het postkantoor. Hij had zijn identiteitskaart niet bij zich en wilde een cheque ontvangen. De jongedame achter het loket kende hem niet: "Kende gij mij niet? Ik ben James ENSOR"! Iemand van een andere loket herkende hem aan zijn cape: "Ja, ja, wij gaan u betalen". ENSOR's wijze van doen leek mij zo eigenaardig. Ook de manier waarop hij zijn huisknecht en huismeid in zijn testament behandelde, ENSOR die zoveel bezat. Toen zijn testament werd geopend, kregen zij elk een schamele 10.000 fr. Zij hadden slechts een karig pensioentje. Dankzij de VRIENDEN VAN JAMES ENSOR die het huis opkochten en het verder doorverkochten aan de stad Oostende, mochten zij gelukkig in het huis blijven wonen zolang ze leefden. ENSOR had voor hen, die meer dan 40 jaar tot zijn dienst waren geweest, niets voorzien. Zeer sociaal was ENSOR toch niet"? vroeg ik hem.

Mijn tweede vraag: "Eén van mijn voorgangers was Carlo LOONTIENS. Al zijn artikels voor de lokale weekbladen waren in het Frans geschreven, nu en dan schreef hij wel iets in het Nederlands. Ik geloof dat hij tot de kleine groep van Franstalige liberalen behoorde. Wat de geschiedenis van Oostende betrof, was hij zeer bekwaam. Later vernam ik dat LOONTIENS van het schepencollege secretaris had moeten worden van de Stedelijke Cultuurraad. Daarom begrijp ik niet hoe hij plots in het begin van de oorlog was omgeslagen. Waarom bezat hij het teken van het VNV? Ooit zag ik hem samen met Valère PORTIER in de voorlopige bibliotheek de Houzee-groet doen. Ik kon mijn ogen niet geloven. (De bibliotheek van die tijd was gelegen in de Rogierlaan, juist naast het Koninklijk Atheneum daar waar men nu met fietsen binnengaat). Ik was een student van een jaar of negentien en was juist een encyclopedie aan het inkijken. Hoe komt het toch dat LOONTIENS ineens onder de oorlog zo vlug de andere richting verkoos"? wilde ik weten.

Mijn derde vraag ging over Adolphe VAN GLABBEKE: "U en VAN GLABBEKE hebben elkaar goed gekend. Als jonge letterkundige

ging u regelmatig met hem om. Voor een bepaalde periode was u ook zijn privé-secretaris. U was dus zeer intiem met hem. Kunt u uitleggen waarom VAN GLABBEKE, die zo intelligent was, tweemaal als minister ontslag heeft moeten nemen: een eerste maal als minister van Justitie en een tweede maal als minister van Openbare Werken. Waarom werd hij in de oppositie gedwongen"?

"Jij wil mij zaken laten zeggen, die ik niet wil zeggen, hé"?

"Maar, mijnheer JONCKHEERE, dit is een interview", legde ik hem uit.

"Wel", antwoordde hij, "Iedere laatste woensdag van de maand bracht ik een bezoek aan James ENSOR. Wij stonden samen op het balkon naar buiten te kijken. Eén van zijn geliefkoosde bezigheden was de vrouwen "uitschilderen": "Kiekt u kè no die hèle dikke die doar goat. En kiekt u kè no die hèle magere doar, 't is precies een spriete" ... Anders was ENSOR ook een groot kunstliefhebber van anderen. Hij leidde veel kunstenaars in".

“Hoe was zijn sociale geëngageerdheid”? vroeg ik.

“ENSOR was in feite bijna een vrouwenhater”..., vertelde hij zonder evenwel op mijn vraag in te gaan.

Op mijn tweede vraag over LOONTIENS antwoordde hij: “Met LOONTIENS ging ik geregeld turnen. Hij was een zeer klein manneke. Ik weet niet of hij zelfs 1.60 m. was. Zijn ouders wilden, of was het zijn moeder, dat hij een beetje groter werd en daarom moest hij van thuis uit gaan turnen. Wij spraken met elkaar af en babbelde over de moderne dichters en van alles en nog wat”.

“Ja maar, mijnheer JONCKHEERE, we gaan daar nu niet over spreken. Hoe komt het dat hij in de oorlog, of hebt U daar geen antwoord op, zo plots overgeslagen was? Waarom liep hij met een deltateken van het VNV rond en deed hij de houzeegroet? Ik begrijp niet waarom hij, die in het Frans schreef, zo plots was omgeslagen”?

“Ah, LOONTIENS, ging JONCKHEERE verder, “die heeft inderdaad heel wat werken in het Frans geschreven, maar er zijn er ook in het Nederlands van hem verschenen. Ja, daarna heb ik geen contact meer gehad met LOONTIENS”.

“En wat denkt u van Burgemeester VAN GLABBEKE”? vroeg ik hem. “VAN GLABBEKE, o ja, ik was als lesgever in Nieuwpoort werkzaam toen ik opeens een telegram kreeg om naar het kabinet van de burgemeester te komen en zijn secretaris te worden. Ik wilde dat wel worden”.

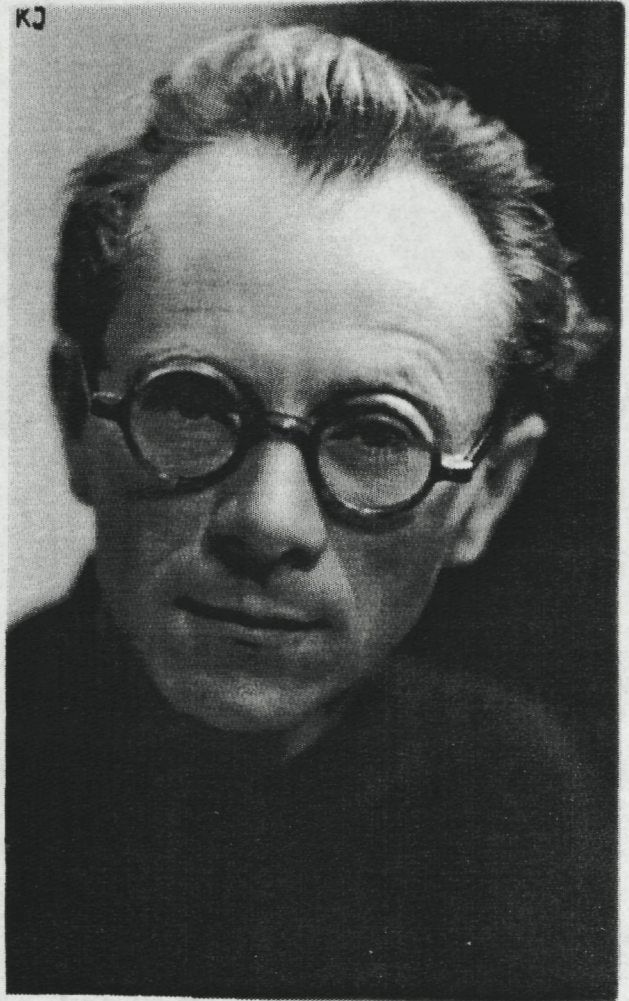
“Maar, hoe komt het dat hij zich zo gemakkelijk liet inpalmen? wilde ik precies weten.

“Ja, ik moest dit en dat doen van hem”...

En zo antwoordde Karel JONCKHEERE op al mijn vragen volledig naast de kwestie. Ik kreeg geen enkel antwoord. Iemand in de zaal maakte hem erop attent: “Mijnheer JONCKHEERE, u hebt niet geantwoord op de vraag die mijnheer VILAIN u stelde.”

“Jamaar, men kan toch niet op alles antwoorden, want als we daarmee beginnen dan zitten we hier om twee uren nog”!

Waarin hij misschien wel gelijk had.

Karel JONCKHEERE die een groot dichter was, had het erg benauwd in de oorlog. Eén keer ben ik bij hem thuis geweest toen hij nog in de Plantenstraat woonde. Ik wilde een boek van hem kopen, maar trof er geen enkele aan. Zijn dichtbundels waren ook niet op de markt te vinden. Uiteindelijk vond ik een boek waarvan hij de vertaler was: “Notre-Dame der Golven” van HAUSER. Het was bedoeld als een geschenk en daarom wilde ik het door hem laten tekenen. Dit was in 1943: “Maar ik heb dat boek niet geschreven”, zei hij. “U hebt het wel vertaald”, legde ik hem uit. “Ook goed”, stemde hij toe en was heel vriendelijk.

Na de oorlog maakte JONCKHEERE een reuzencarrière. Hij werd inspecteur der Openbare Bibliotheken van West-Vlaanderen en tenslotte letterkundig adviseur bij het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur.

(wordt vervolgd)